

Enkele gegevens over dijkbreuken en dijkherstel in Hulsterambacht naar aanleiding van een rapport van 1582*

door

J. A. MERTENS

De stuwkracht en de uitslijtende werking van het water vraagt in kustgebieden een vrijwel onafgebroken dijkonderhoud. Vroeger was de waakzaamheid van de verantwoordelijke autoriteiten en ingezetenen zeker niet minder groot dan nu ¹. De techniek van toen in aanmerking genomen, was een onafgebroken zorg voor dijkherstel een noodzakelijkheid ².

Zo deden zich in de middeleeuwen herhaaldelijk grote dijkbreuken voor ³ en in de tweede helft van de XVde eeuw werd o.m. te Ossensisse ⁴ grote schade aangericht door het water. In een akte van 30 maart 1460 verklaart hertog Philips de Goede „que, par les grandes tempestes et inundations de la mer qui avoient este par cy-devant, plusieurs parroisses et terrouirs de nostre pays de Flandres estoient noyees et inundees et qui depuis estoient demourees et encorres gisent soubz leaue... Entre lesquelles terres ainsi inundees en nostre terrouir des quatre mestiers ou mestier de Hulst en la parroisse de Hossensesse avoit certaine place de terre contenant quatorse

(*) Wij danken van harte Prof. Dr. A. Verhulst, die onze tekst heeft willen nazelen en die ons zeer nuttige opmerkingen en inlichtingen heeft gegeven.

(1) Pauwels, A., *Polders en Wateringen*, Brussel-'s Gravenhage, 1935, blz. 30-35. Beeckman, A.A., *Het Dijk- en Waterschapsrecht in Nederland vóór 1795*, 2 dln. (doorlopende paginatuur), 's Gravenhage, 1905-07, sub Dijkbestuur, blz. 439 en Dijksonderhoud, blz. 494. P.H. Gallé, *Beveiligd Bestaan. Grondtrekken van het Middeleeuwse Waterstaatsrecht in Z.W.Nederland en Hoofdlijnen van de geschiedenis van het dijksbeheer in dit gebied*, Delft, 1963, blz. 145-186. De zorg voor dijkonderhoud blijkt ook uit het te dien tijde door de rentmeester van Steenberghe, Andries Vierlingh, opgesteld *Tractaet van Dijkkagie*, uitg. De Hullu, J. en Verhoeven A.G., Rijksgeschiedkundige Publicatiën, kleine serie 20, 's Gravenhage, 1920.

(2) Zie hierover, naast de in n. 1 vermelde werken, bvb. de bijdragen van F. Prims, *Resolutieboek van de dijkage van Oosterweel, 1649-1656*, Bijdragen tot de Geschiedenis bijzonderlijk van het Oud Hertogdom Brabant, reeks III, jaar III, 1951, blz. 22-68 en 77-88, en P.J. Goetschalx en F. Prims, *Lillo en Zandvliet*, Bijdragen tot de Geschiedenis bijzonderlijk van het Oud Hertogdom Brabant, reeks III, jaar V, 1953, blz. 65-103; G. Vander Heide, *Dijkbouw door de eeuwen heen*, in: *Honderd Eeuwen Nederland*, 's Gravenhage, 1959, blz. 265-291 (ook verschenen als vol. II, nr. 5-6 van „Antiquity and Survival”).

(3) Zie: Vander Linden, E., *Chronique des événements météorologiques en Belgique*, Académie Roy. de Belg., Classe des Sciences, Mémoires, 2e série, t. VI., Bruxelles, 1924 - Dept, G.G., *Etude critique sur une grande inondation maritime à la côte flamande*, Etudes d'histoire dédiées à la mémoire de Henri Pirenne, Bruxelles, 1937, blz. 105-124. - M.K.E. Gottschalk, *Historische Geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen*, 2 dln., Assen, s.d. - 1958.

(4) Ossensisse, gehucht van Vogelwaarde, Nederland, prov. Zeeland.

cens mesures ou environ sur la quelle la mer fluoit et venoit journalment" ⁵.

Naast de gevaren door de natuur teweeg gebracht, werden de dijken bedreigd door de schade veroorzaakt door mensen en dieren. Zo werden in het begin van de XVde eeuw dijkschouwingen verricht door het bestuur van het Brugse Vrije met de bedoeling de middelen te vinden waardoor men best de schade door de wilde konijnen veroorzaakt, zou kunnen keren ⁶. In 1452 verbood Philips de Goede, dat zijn onderdanen nog binnendijken zou slechten in Zeeland, Holland en West-Friesland ⁷. Omstreeks 1500 blijken de „waterstaatstoestanden" veel te wensen over te laten ⁸.

In de tweede helft van de XVIde eeuw werden in Zeeuws-Vlaanderen herhaaldelijk dijkbreuken veroorzaakt door de rebellen tegen Spanje ⁹. Kort vóór deze kunstmatige inundaties plaats hadden werd Hulsterambacht nog geteisterd door dijkbreuken door de natuur veroorzaakt. Immers, het jaar 1582 was rampspoedig voor de gebieden langs de Westerschelde ¹⁰.

De dijkbreuken van dit jaar werden de aanleiding tot het opmaken van een rapport dat bewaard is op het Rijksarchief te Brugge ¹¹. Zowel de administratieve als de technische zijde van dijkschouwing en -herstel op het einde van de XVIde eeuw kunnen wij volgen in het rapport dat inlichtingen bevat over de aanbesteding van de herstelwerken, de subsidiëring, het gebruikte materiaal en de wijze waarop dit aangewend werd.

Het rapport verhaalt de werkzaamheden van Guido de Bruecq, schepen van Brugge ¹², die, in verband met de dijkbreuken in Hulsterambacht, op last van de stad en van het Brugse Vrije naar Hulst is gegaan, waar hij op

(5) Rijksarchief Gent, Fonds St.-Baafs, B. 5550. Gaarne nemen wij hier de gelegenheid te baat om Dr. M. Gijsseling, geaggregeerde aan de Rijksuniversiteit te Gent, van harte te danken voor de inlichtingen die hij ons bezorgde over de stukken die zich bevinden in dit fonds, dat hij inventariseert. Wij danken hem tevens voor de gegevens die hij ons over de toponymie van Hulsterambacht wilde verstrekken.

(6) Rijksarchief Brugge, Registers Vrije 143, f° 41.

(7) Gallé, *op. cit.*, blz. 93.

(8) S.J. Fockema Andreae, *Studiën over Waterschapsgeschiedenis, V, Zeeuws Vlaanderen*, Leiden, 1950, blz. 16.

(9) Leper, J., *Kunstmatige inundaties in Maritiem Vlaanderen, 1316-1945*, Tongeren, 1957, blz. 155-163. - Gottschalk, M.K.E., *op. cit.*, dl. II, blz. 213 en vlg.

(10) Zie bvb. Stadsarchief Brugge, Rekening 1581-82, f° 41 v°-42, over de herstelwerken waarbij de stad tussenkomt te Damme en te Sluis.

(11) Rijksarchief Brugge, Registers Vrije 639, f° 585-596.

(12) Over bedoelde zending vonden wij, noch in de Brugse stadsrekeningen, noch in de rekeningen van het Brugse Vrije, gegevens. Wel werd Guido de Bruecq, als schepen van Brugge, van 6 tot 10 maart 1582, belast met een zending in verband met dijkonderhoud: „Den vi, viii, ix^{en} ende x^{en} (van maerte) waeren dheeren Guido de Bruecq schepene Inghelbert Reynaert tresorier Loys Thyerin pensionaris eensdeels om een nyeu accort met de pyloten volghende dordre van myn heren vander wet voorts met den ryswerckere ter cause vanden rijswercke ter Sluus voorts ende daernaer met oick den stapelare tot Oosburch om ghelycke ryswerck bevyndende wedercommende te Sluus de cayen vanden sasse overghevallen de eerde der jehens liggheende inghezoncken en ten upsiene van dyen ontbiedende van Brugghe den stede temmerman ende matsenare ende wierden betaelt zy schepene tresorier ende pensionaris elc van v daghen te x s.gr. sdaechs ii lb. x s.gr.; den stapelare ii daghen vi s. viii gr.; den ryswerckere oick over v daghen xvi s. viii gr. ende den temmerman ende matsenare elc ii daghen te ii s. gr. sdaechs es elck iiiii s. gr. comt tsame ix lb. i s. iiiii gr." (Stadsarchief Brugge, Stadsrekening 1581-82, f° 34 v°).

20 maart 1582 vóór de middag aankwam¹³. Waarom, en in hoeverre de stad Brugge en het Brugse Vrije door de dijkbreuken in Hulsterambacht werden beroerd, staat niet uitdrukkelijk in het rapport vermeld. Nochtans werpt een passus uit het dokument enig licht op een eventuele reden: het is waarschijnlijk dat beide besturen als „leden van Vlaanderen” in deze zaak van algemeen belang tussenkwamen¹⁴. Immers, hoewel dijkonderhoud gewoonlijk ten laste van de ingelanden viel¹⁵, toch kwamen de „openbare besturen” tussen in sommige gevallen. In dit verband dienen de Staten van Vlaanderen geciteerd te worden¹⁶. Ook is het interessant er hier op te wijzen dat één der belangrijkste ingelanden, de St.-Baafs-abdij van Gent, die in Hulsterambacht belangrijke bezittingen had¹⁷, in de XVIde eeuw steeds moeizamer haar dijkplicht schijnt te kunnen nakomen¹⁸.

De zending van Guido de Bruecq was het gevolg van het noodweer dat op donderdag, 8 maart 1582, de dijken van Hulsterambacht had geteisterd¹⁹. Verschillende bressen werden in de dijken geslagen en het mocht een wonder geheten worden dat niet het hele gebied overstroomd was. Dat de toestand van de dijken in Hulsterambacht bovendien een slechts slecht gewaarborgde veiligheid aan de bewoners bood, kan afgeleid worden uit een „Beschrijving van noodzakelijke dijkwerken uit te voeren in Osse-nisse en Hontenisse” een 15-tal jaren vroeger ten behoeve van de St.-Baafs-abdij opgesteld²⁰. In dit stuk wordt reeds gesproken over de „apparente inundatie die zoo grootelcx te vreesen es ghebeuren ende gheschieden zal metten eersten grooten storme ende hoogher vloet in welcken ghevalle ende dat tzelve gheschiede dat God behoeden wille zoo zouden van ghe-lijcken moeten volghen ende inunderen de achterpolders ende achterlan-den tot binnen der stede van Hulst”²¹. Natuurlijk zullen tussen 1566 en 1582 wel dijkwerken uitgevoerd zijn maar op dit laatste tijdstip lagen de dijken opnieuw zo slecht dat ze scheurden tijdens het noodweer van maart. Dit noodweer was daarenboven geen plots en korstondig verschijnsel. Het hield verscheidene dagen aan en op maandagavond 12 maart ontstonden nieuwe breuken. Hierdoor werd de dijkontvanger Pauwel Villix genoodzaakt

(13) Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije 639, f° 585 r°.

(14) Ibid., f° 588 r° en de tekst waarbij verwezen wordt naar n. 29. Prevenier, W., *De Leden en de Staten van Vlaanderen (1384-1405)*, Verhandelingen van de Kon. Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren Nr 34, Brussel 1961, blz. 203-204.

(15) Gallé, P.H., *op. cit.*, blz. 151.

(16) Van Houtte, H., *Tafels op de resolutieboeken der Staten van Vlaanderen*, I, Brussel, 1936, blz. 32. - Zie over de tussenkomst van de landsoverheid voor buitengewoon dijkonderhoud: Gallé, P.H., *op. cit.*, blz. 159 en vlg.

(17) Verhulst, A., *De Sint-Baafsabdij te Gent en haar Grondbezit (VIIe-XIVe eeuw)*, Verhandelingen van de Kon. Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, Nr 30, Brussel, 1958, blz. 503-509.

(18) Rijksarchief Gent, Fonds Sint-Baafs B 5550.

(19) Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije 639 f° 585 r°. Ook in Brabant heerste omstreeks deze datum noodweer: Vander Wee, H., *The growth of the Antwerp Market and the European Economy, vol. I. Statistics*, Leuven, 1963, blz. 561.

(20) Rijksarchief Gent, Fonds Sint-Baafs K.9077.

(21) Ibid., f° 1.

in allerijl een schip rijshout uit Antwerpen te laten komen om de gevaarlijkste bressen te laten dichten²². Natuurlijk was dit slechts een voorlopige maatregel. Het was om de modaliteiten van een definitief dijkherstel te bespreken dat de gezant van Brugge en van het Vrije op 20 maart naar Hulst kwam.

Nadat hij zich bij Pauwel Villix had begeven, trokken ze samen naar Hontenisse, waar ze Jan de Vos, baljuw van Hulsterambacht²³ en de ingezetenen van Hontenisse bij zich ontbieden. De hele groep gaat de dijken schouwen en stelt o.a. bij Kalfsteert²⁴ de noodzakelijkheid vast van „repareren upmaken ende de zelve dijcken bringhen wel vul ende sat van goeden slijcke ende erft ende daer up legghen een goede dobbel ende dichte matte met dobbel besteck ende bringhen den dijck tzeewaerts van afganghe vier r. up sijn beloop ende ter stont de zelve dijcken tusschen thoof van Calfsteerte ende den Cnol streckende oostwaert beslaen met rijste ende belegghen met steene”²⁵. Vermits, zoals reeds boven gezegd werd, het dijkonderhoud en -herstel gewoonlijk ten laste van de ingelanden viel, werden deze onmiddellijk tot het uitvoeren van de noodzakelijke herstelwerken uitgenodigd. Ze verklaarden nochtans dat ze niet gehouden waren de hersteltingen uit te voeren, ofwel, dat het hun niet mogelijk was dit te doen wegens hun grote armoede. Jan Vergauwen, „nemer” van het 40e gedeel waarin drie grote bressen geslagen zijn verdedigt dit standpunt „sustinerende tverbant van de kueringhe te cesserende ende extinct te wesen duer dien dat eenighe landen waeren gheinundeert ende dat de dijcken waren ghebroken tot over den tweeden waghenslach soo dat de cruyne vanden zelve dijcken wech was in welcken ghevalle ende als zulcx gheschiede sustineerde den dijckers in de kueringhe onghedaen te zijne conforme alle aude costumen diemen in alle waterlanden bij alle memorie van menschen heeft gheobserveert ghehadt”²⁶. Jan de Velare geeft een gelijkaardig antwoord en Pieter Martin Lievenss. beweert niet tot herstel gehouden te zijn omdat er „vloetganck” is geweest en omdat „de dijcken over den tweeden waghenslach zijn ghebroken gheweest”. Ook elders weigeren de ingezetenen het herstel zelf te bekostigen. Daarop wordt besloten bij enkele bejaarde lieden naar de gebruikelijke wijze van procederen te informeren. Samen met Jan Mattheeuss. Arentss., sinds 40 jaren gezworen landmeter van de „dicaige” verklaren ze „dat men den dijckers bij tijde van groote brexemen van tverbant van de kueringhe niet en plach tontslaene dan uut mercke-

(22) Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije, f° 587 v°.

(23) Deze Jan de Vos mag waarschijnlijk geïdentificeerd worden met de rendantbaljuw van de Namen-polder voor de rekening over de jaren 1572-76 (Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 28.011).

(24) Zie over dit toponiem: Verhulst, A., *op. cit.*, blz. 507 n. 288. Rijksarchief Gent. Fonds Sint-Baafs, originele oorkonde van 1412: „quandam petiam seu portionem unius schorre sive terrarum nunquam culturam jacentem supra mare in parrochia de Ossenessen... vulgariter nuncupatam Calfstert”. Wij ontvingen deze inlichting met dank vanwege Dr. M. Gyseling.

(25) De roede stemt overeen met 3,50 à 4 meter (cfr. Beekman, A.A., *op. cit.*, blz. 1391). Voor de tekst: zie Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije, 639, f° 585 r°. Zie ook n. 34.

(26) Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije 639, f° 585 v°.

liker consideratien altemet eenighe arme weduwen ofte belaste personen maer datmen in sulcken tijde van brexeme plach te vergoeden naer gheleghenteyt van de groote van huere brexems hoe wel zij allen verclaeren binnen huerl. leven noyt de dijcken ghesien thebben zo ghebroken noch ooynt sulcken overval van water gheweten thebben" 27.

Op donderdag 22 maart worden de ingelanden opnieuw ontboden bij De Bruecq, baljuw, dijkgraaf en andere vooraanstaanden aan het hoofd te Kalfsteert 28. Deze keer komt men tot een akkoord. De reeds genoemde Jan Vergauwen zal de gedelen waarvoor hij volgens de „kueringhe” verantwoordelijk is herstellen, maar „mijn heeren de leden hem sullen toevoughen boven de kueringhe ende besproken loon de somme van thien ponden grooten eens binnen veerthien daghen naer dat hij sal wesen int werck bijden ontfanghere hem te tellen” 29.

Nochtans kon geen regeling getroffen worden met alle ingelanden. De „nemers” van het 36e, 37e, 38e en 39e gedeel werden, waarschijnlijk wegens de te grote omvang en kosten van de werken, van de herbedijking ontslagen. Er werd besloten dat het herstelwerk van deze dijkdelen in aanbesteding zou gegeven worden. Op zondag 25 maart werden te Wachtebeke, Winkele, Stekene, Moerbeke, Koudenborn, Hontenisse, Ossensisse, Hengstdijk en Hulst de kandidaat-aannemers opgeroepen. De toewijzing van de werken had plaats op 27 maart. Wegens de omvang en de ernst van de breuken werd besloten de 4 genoemde gedelen, samen 127 roeden lang, in twaalf delen aan te besteden. De voorwaarden waaraan het werk van de aannemers moest voldoen, geven ons inlichtingen over het gebruikte materiaal, het uitzicht en het karakter van de uit te voeren werken, de verhouding tussen de aannemers, hun werkvoorwaarden en de wijze waarop ze zullen betaald worden. De werken moeten op St.-Jansdag 1582 beëindigd zijn 30. Volgens de aanbesteding zou het uitvoeren ervan 4261 lb. 15 s.gro. kosten.

Alle boven genoemde herstelwerken beveiligen de streek nog niet. De dijken van Hontenisse vereisen nog dringende herstelwerken o.m. tussen de Gheerspolder en Kalfsteert, waar de dijken hersteld of opnieuw opgetrokken dienen te worden. Om de kosten te ramen worden de landmeter

(27) Ibid., f° 587 v°.

(28) Ibid., f° 587 v°. Voor „hoofd”, zie de verwijzingen onder n. 34.

(29) Ibid., f° 588 r°.

(30) zie bijlage.

Wachtebeke, prov. O.-Vlaanderen, arr. Gent, kanton Lochristi.
 Stekene, prov. O.-Vlaanderen, arr. St.-Niklaas, kanton St.-Gillis-Waas.
 Moerbeke, prov. O.-Vlaanderen, arr. Gent, kanton Lochristi.
 Coudenborn, gehucht van Moerbeke.
 Hontenisse, Nederland, prov. Zeeland (Hulsterambacht).
 Hengstdijk, Nederland, prov. Zeeland (Hulsterambacht).
 Hulst, Nederland, prov. Zeeland.

De „St.-Jansschouw”, die in de meeste gebieden de tweede dijkschouwing van het jaar was, wordt hier als einddatum voor het dijkherstel gesteld. Zie over „dijkschouw”: Beekman, A.A., *op. cit.*, blz. 464 en vlg.

en de meester van de rijswerken van de drie parochies ontboden ³¹. Deze werken, die eveneens vóór St.-Jansdag moeten beëindigd zijn, zullen, naar raming 249 duizend rijshout en 190 last stenen vereisen. Het hout zal 682 lb. gro. mogen kosten en de stenen „met tlossen stellen ende bedecken van dien” 760 lb. gro.

Ook te Hengstdijk en te Ossensisse zullen nog dijkherstellingen verricht worden, waarvoor de overheid een vergoeding aan de nemers zal uitkeren ³².

Dit alles geeft een idee over de enorme kosten en moeilijkheden door dijkonderhoud en -herstel veroorzaakt. De strijd tegen het water vereiste de grootste zorg en een immer voortgezette inspanning. De inspanning na maart 1582 was nochtans vruchteloos daar tijdens de volgende jaren de stad Hulst tot een eiland werd gemaakt door de voor oorlogsdoeleinden vrijwillig veroorzaakte dijkbreuken ³³.

BIJLAGE

VOORWAARDEN VAN DE AANBESTEDING VAN DIJKHERSTEL

Rijksarchief te Brugge, Registers van het Brugse Vrije 639, f^{is} 590 v°. 592 r° ³⁴.

Alvooren wat elcken nemer met sijnen borghe ghehouden sijn anghenomen deelinghe dijckx te maken vul ende sat van goeden tayen slijcken ofte cooreneerde sonder eenich zant daerinne te bringhen up peyne van snemers coste gheweert te werden bijden schaut te twijsschatte welverstaende dat de nemers daer de cruyne ghebroken es de zelve cruyne sullen maken twee voeten hoogher dan de aude cruyne ende tzeewaerts de voorn. cruyne een voet breder dan den auden dijck omme also te bringhen het nieuwe werck eenen voet ruymmer jeghens het sijnnen.

Ende den voors. dijck alsoo vul ende sat ghemaect zijnde sullen de nemers daerup legghen eene goede dichte dobbel matte van terwen ofte rogghen gheleye van onder den thee tot boven uute zo dicke ghestroyt datmer gheen eerde deur en siet haudende xlviii banden ende xxxvi bueghels onder de roede al achtervolghende de generale kueringhe up peyne van ten twijsschatte bijden schaut ghebetert te werden ende bovendien te verbuere de boete van iii lb. par.

Item daer de nemers bedwonghen sullen werden huerl. anghenomen deelinghe te wercken met sooden ofte veerwerck sullen de nemers de zelve soode al wel vaste in elcanderen trappen de drije up een ende dat tot bear-nasschen van vleckende mes tot drije voeten dichten up elcke deelinghe daert hemlieden hier naer belast sal werden al up peyne van ten

(31) De drie parochies zijn: Saemslacht, Aendyc en Notene. Beide laatste, die verdwenen zijn, lagen in de nabijheid van Zaamslag, Ned. prov. Zeeland.

(32) Rijksarchief Brugge, Reg. Vrije 639, f° 596 v°.

(33) Blanchard, R., *La Flandre*, blz. 188. - Leper, J., *op. cit.*, blz. 160-161.

(34) Voor de terminologie, zie Andries Vierlingh, *op. cit.*, en Beekman, A.A., *op. cit.*, onder bedoelde termen. Wij danken Drs. L. Danhieux die de tekst van deze bijlage met ons collationeerde.

twijsschatte ghebetert te werden ende boven dien te verbueren de boete van iii lb. par.

Ende als de nemers den erft van binnen haelen moeten sullen tzelve doen met peerden ende karren ende anders niet verhooghende altijs huerlieder anghenomen deelinghe van drije voeten tot drije voeten dichten smaels omme tzelve werck also wel bereden ende duereden te werden naer tbehooren conforme de generale kueringhe up peyne ende boete als vooren.

Dies moeten de nemers elck respectivelick ende sijn ghehauden te sturten huerl. eerde zes voeten up elcanders werck sonder jeghens elcanderen up te hoofden omme de deelinghen vast in elcanderen ghesloten te werden al tot proffijte ende heesch vanden wercke ende sullen de nemers ghedoghen elcanderen te laten rijden ende keeren over elcanders deelinghe up peyne ende verbuete als vooren.

Item de nemers sullen int werck commen van stonden aen ende huerlieder deelinghe wel lovelick leveren inder manieren voorscreven onthier ende St.-Jansdach eerstcommende 1582 ende de guene die ten zelve daghe in ghebreke sullen wesen sal hemlieden gheconsenteert worden een ghenachte van vervanghe naer costumen ende die daer naer in ghebreke wesen sal sal wesen up peyne van tonvulcommen werck ten twijsschatte ghemaect te werden sonder voorder uutstel te moghen versoucken conforme de generale kueringhe.

Item de nemers werden ghehauden huerlieder eerde allesins te haelen ii roeden van den thee vanden dijckebarmen ende specdammen zo sij insghelijcx niet en sullen vermoghen de zelve barmen ende specdammen eenichsins te berooven up peyne van ten twijsschatte ghebetert te werden ende te verbueren de boete van iii lb. par. ende voorts al achtervolghende de conditien bijde generale kueringhe breeder gheexpresseert.

Item de nemers sullen hemlieden mette metinghe tevreden hauden zo die bijden landmeter afgheleyt es sonder hermetinghe te moghen versoucken.

Item sullen de nemers ghehauden wesen de schooresteenen ligghende up huerl. anghenomen deelinghe up te nemen ende te legghen voor den thee upden barme sonder eenighe up den dijck te laeten ligghen ten fine men de zelve naer de opleveringhe ghebruucken mach daert nootd wesen sal ende van ghelijcken het haude ghebroken rijs up peyne van tzelve bijden schaut ten twijsschatte gheweert te werden ende te verbueren de boete van xl s. par.

Item de betaelinghe sal gheschieden den derde naer dat de nemers een maent int werck gheweest ende ghecontinueert sullen hebben ende voorts naer advenante vanden wercke dies sijn de nemers ghehauden van stonden anne te stellen goeden souffisanten zeker ende borghe daermede den ontfanghere tevreden es.